

POHLED AMERIČANŮ NA ČESKOU SPOLEČNOST

Lucie Hrdličková

Američané (občané Spojených států amerických) dnes patří k nezáměnitelné minoritě žijící v České republice. Jsou soustředěni především v jejím hlavním městě – v Praze. Zde se uplatňují profesně, zde prožívají svůj soukromý i společenský život.

Po roce 1989 k nám občané USA přicházeli v několika vlnách. (Srov. Příloha, tab. č. 1.) Nejčastěji přijížděli s přáním zažít doznívající socialismus a být u přeměny socialistické společnosti ve společnost liberální a kapitalistickou. Obdobným způsobem i s obdobným záměrem směřovali také do dalších postkomunistických zemí bývalého východního bloku, např. na Slovensko, do Polska, Maďarska, Rumunska, Bulharska či bývalé Jugoslávie.

Na počátku 90. let 20. století se však v obecném nastavení „účastnit se transformace“ v ČR konkrétní důvody příchodu Američanů¹ různily. Část Američanů, většinou lidé vyhledávající dobrodružství, intelektuálové a „věční studenti“, se k nám vypravili čistě ze zvědavosti – a proto, aby „byli u toho“ (tj. u změny politického režimu – přerodu naší společnosti ve společnost demokratickou). Chtěli cestovat, objevovat krásu a možnosti naší země. Přicházeli a odcházeli, když své záměry „poznat“ naplnili, někteří však zůstali.

Jiní Američané přicházeli zejména za „businessem“ a s myšlenkou využít nových pracovních příležitostí. Hledali „díry“ na českém trhu práce a ekonomiky – tj. vsadili na podnikání v oblastech, které tu chyběly či z jejich pohledu fungovaly nedostatečně (např. oblast služeb, školství a výukových tréninků, personalistiky apod.) či na podnikání s produkty, které v ČR postrádali (např.

¹ Pokud užívám v tomto článku slova Američan, mám na mysli občana Spojených států amerických.

karbanátky – „burgery“, americké pečivo a sladkosti). Rovněž oni chtěli být u přeměny společnosti, i když především z důvodu vlastních podnikatelských záměrů. Chtěli využít své ekonomické síly a podílet se na privatizaci českých podniků.

Dalšími příchozími byli američtí turisté, z nichž tu někteří jednotlivci zůstali – ti, kteří si uvědomili, že se nacházejí v neopakovatelné době a atmosféře kulturně, společensky a ekonomicky se transformující země či ti, kterým se tu jednoduše líbilo. V zemi, ve které vnímali, že jsou vítáni a ve které se žije poměrně levně. Ti, kteří v České republice zakotvili, si udělali „delší prázdniny“. Postupně však odjeli a z těch, co tu zůstali, se stali bez předchozích zkušeností učitelé angličtiny, případně se dali na cestu obchodu a podnikání či se rozhodli věnovat své původní profesi.

Američané, přijíždějící do České republiky koncem 90. let 20. století a především po roce 2000, byli již v mnohém rozdílní od Američanů, kteří k nám přicestovali začátkem 90. let. Česká republika (a zvláště Praha) v mnohém (především ekonomicky) dohnala západní země. Hlad po znalosti anglického jazyka a po výdobytcích západní kultury ustal. Američané, kteří do České republiky přijížděli v této době, přestávali tak být pro české okolí „zajímaví“. Již nebyli ztělesněním „hrdinů západu“ (ty Češi vítali a obdivovali, dávali jim pocit jedinečnosti a chovali se k nim s pokorou a přehnanou úctou). Během deseti let si česká veřejnost na Američany zvykla.

Američané, kteří se do Prahy přestěhovali na přelomu milénia, byli v mnohém jiní – nebyli již tak lační poznávat pozůstatky socialismu (nebo jak s oblibou většina z nich tvrdí „pozůstatky komunismu“) ani seznamovat se s českou kulturou, a žít v ČR jen proto, že tu je „levně“ (jako jejich předchůdci). Mladí Američané přicházeli na zkušenu, s touhou žít na čas v nějaké evropské zemi, učit zde angličtinu, hrát divadlo či studovat na základě výměnných pobytů na universitě, obchodní nebo umělecké škole. Do Prahy přicházeli také obchodníci, kteří se již nebáli v České republice investovat, uvažovali o Praze jako o evropské metropoli a začínali brát své české protějšky ze světa obchodu za rovno-

cenné partnery. Někteří z nich se tu ocitli jako zástupci a vyslanci firem a mezinárodních korporací.

Cíl práce

Cílem mé práce je ukázat pohled Američanů na českou společnost a na vlastní působení v ní. Orientuji se ovšem pouze na názory Američanů, kteří žijí v Praze. Zaměřuji se jednak na otázku, jak nás Čechy a naši společnost tito Američané vnímají a jednak na otázku, jak vidí v rámci České republiky sami sebe. Píšu a zamýšlím se dále nad tím, jakou mají představu o Čěších obecně. Otázky, které jsem si položila v souvislosti s nazíráním Američanů na českou společnost, se týkaly: 1) modelu chování, mentality a osobních charakterových vlastností, které respondenté považují za typické pro Čechy, 2) stavu společnosti, historie, kultury a životního stylu Čechů, 3) rozdílností (odlišností) obou národů, 4) reflexe sebe sama jako příslušníka americké komunity v ČR s akcentuací na: a) hodnocení svého profesního uplatnění a b) na vizi vlastní budoucnosti v ČR.

Protože mě zajímalo, nakolik jsou tyto představy ovlivněny kulturními odlišnostmi a nakolik zaujatým společensko-ekonomickým statutem, záměrně jsem si vybrala respondenty z navzájem kariéře rozdílného prostředí: pedagogického a podnikatelského.

I když si plně uvědomuji rozdílnost motivací příchodu i charakteru migrace Američanů do ČR ve dvou výše zmíněných obdobích, otázky, které si v této práci kladu, formuluji v nerozlišujícím pohledu, tedy bez ohledu na dobu příchodu imigrantů.

Metoda

Svou analýzu opírám o data terénního výzkumu, který jsem realizovala metodou opakovaných řízených a polořízených rozhovorů, audiovizuální dokumentací² a metodou dlouhodobého zúčastněného pozorování.

2 Výchozím materiálem doprovázející práci jsou fotografie z rodinných a pracovních archívů respondentů a snímky, které jsem pořídila při návštěvách a neformálních setkáních s členy americké komunity v Praze v jejich domovech, na pracovištích či při společensko-kulturních událostech.

Pozorování komunikačních zvyklostí a zdvořilostních norm jsem prováděla opakovaně: 1) v situaci společensko-kulturní zábavy (v rámci přátelských skupinových setkání i v rámci rodinných oslav) a 2) v situacích interview s respondenty – při vzájemných individuálních setkáních s respondenty (rozhovory probíhaly během návštěvy v jejich domovech, na pracovišti či na veřejném místě). Zmíněné situace mi umožnily sledovat jak verbální, tak nonverbální projevy respondentů. V obou zmíněných situacích jsem sledovala způsob komunikace jednak s ohledem na místo, v němž komunikace probíhala, jednak s ohledem na zaujatý sociální status aktéři a sociální hierarchii uvnitř přátelských skupin a rodiny. Respondenti reagovali rozdílně. V prvním prostředí jsem respondenty pozorovala při vzájemné zábavě jako host skupiny. V rámci rodinných oslav jsem byla aktivně vtažena do dění skupiny a stala se jejím členem na rozdíl od prostoru veřejných oslav, kde jsem zůstávala spíše v roli hosta a pozorovatele. Těchto situací jsem využívala rovněž k navazování kontaktu s novými respondenty a k udržování kontaktu se stálými respondenty. Ve druhém prostředí jsem vedla s respondenty hloubkové rozhovory. Pokud rozhovory probíhaly v prostředí jejich domovi či v kavárnách, jevíli se respondenti uvolněnější a méně formální, než pokud proběhl obdobný rozhovor na pracovišti.

Při interview jsem respondentům kladla otázky v průběhu spontánního rozhovoru – šlo však o připravené a cílené otázky. S respondenty jsem komunikovala většinou v angličtině, někdy však i v češtině. Rozhovory jsem zaznamenávala na diktafon, v případě, že to respondenti odmítli, dělala jsem si terénní poznámky. Terénní poznámky jsem si dělala i v případě, že se jednalo o neplánovaný rozhovor, který vyplynul ze situace. Přepsané nahrávky jsem rozřídlila do tematicky sledovaných okruhů, přičemž jsem použila jednak doslovnou transkripci a jednak shrnující protokol. Rozhovory jsem vedla opakovaně.

Výzkum jsem uskutečnila v průběhu května až listopadu roku 2006 u 23 respondentů, se kterými jsem měla možnost individuálně opakovaně hovořit. V analýze se však opírám nejen o jejich výpovědi. Vycházím rovněž ze svých předešlých výzkumů kul-

turní identity americké komunity žijící a pracující v Praze, které jsem uskutečnila v letech 2003 až 2005.

Vymezení skupiny respondentů

K výzkumu jsem zvolila dvě navzájem odlišné skupiny respondentů: 1) učitele angličtiny (kteří se žijí také jako herci a označují se za spisovatele) a 2) obchodníky a manažery (a jejich manželky).

Respondenti z obou skupin přišli z různých koutů Spojených států amerických, především ze západu a středů (zpravidla z větších měst – např. z Chicago, New Yorku, Washingtonu), ale i z jihu (odtud naopak zpravidla z menších měst nebo vesnic Texasu, Arizony či Louisiany). Věkově náleží spíše k mladé a střední generaci. Nachází se však mezi nimi i několik starších respondentů. Mezi respondenty obou skupin výrazně převažují muži nad ženami, především u skupiny obchodníků (v poměru 2/3 na 1/3). Vzdělání respondentů je většinou vysokoškolské nebo vyšší odborné, jen v několika případech středoškolské.

Většina dotázaných Američanů přišla do České republiky v průběhu 90. let 20. století, menší část po r. 2000, někteří jednotlivci mají české či slovenské rodinné kořeny.

První skupinu respondentů tvoří Američané, kteří v Praze učí anglický jazyk a pedagogickou činnost deklarují jako své hlavní zaměstnání. Někteří z nich vidí své poslání jako spisovatelé – prohlašují, že pracují na „své knize“; jiní se vedle výuky pokouší uplatnit jako „herci“. Tuto skupinu lze věkově ohraničit – nejčastěji se jedná o jedince ve věku 20 až 40 let.³ Mezi nimi jsou nejpočetněji zastoupeni svobodní muži s přibližně liberálním postojem k životu.⁴ Žijí studentským stylem života, netouží, až na výjimky, po kariéřním postupu. Většinou jsou zaměstnanci jazykových škol nebo se těmito školami nechávají najímat jako externí učitelé. Na české poměry si američtí učitelé angličtiny vydělávají nadprůměrné peníze. Někteří z nich se ještě vedle výuky

3 Výjimečně i ve věku 50 let.

4 Tém je zpravidla od 35 let výše.

angličtiny snaží žít jako herci v reklamách a v mezinárodních filmových produkcích.

Druhá skupina respondentů zahrnuje obchodníky, podnikatele, manažery. Patří sem ti, kteří jsou specialisty v oboru bankovníctví, ekonomiky, personalistiky, realty, technologií apod. Američané z tohoto souboru respondenti jsou až na ojedinělé výjimky muži a věkově se pohybují přibližně mezi 25 až 65 lety, přičemž většinou je mezi 35 a 45 lety. Tito Američané jsou majitelé vlastních společností či zastávají vedoucí funkce v mezinárodních firmách. Pobírají několikanásobně vyšší platy než Američané – učitelé. Jejich životní úroveň a životní standard je v České republice o mnoho vyšší než by byly v Americe.

Obě skupiny respondentů se až na výjimky mezi sebou vzájemně nesyťkají. Na profesním poli spolu nepřijdou do kontaktu. Díky svému odlišnému socioekonomickému statusu zpravidla navštěvují odlišné podniky a kluby (restaurace, zábavní prostory – diskotéky, kluby). První skupina chodí buď do stejných hospod a restaurací jako průměrní Češi, anebo se sdružuje ve vlastních kavárnách a barech (pokud je nevládní přímo Američan, pak zcela jistě někdo z expatriotů – anglicky mluvících cizinců žijících v Praze). Pro druhou skupinu jako celek je naopak věci prestiže navštěvovat luxusní podniky a příležitosti (restaurace, bary, kluby, módní přehlídky) a využívat luxusních služeb (vyhlášených kadeřníků, exotické masáže, fitness se soukromými trenéry apod.).

Čas od času se však obě skupiny potkávají v některých amerických barech, v knihkupectvích a literárních kavárnách či na kulturních, společenských a sportovních akcích (festivály, akce ambasády, na tenise či při fotbale). Většinou se však i zde vzájemně od sebe distancují.

Vztah Američanů k české společnosti

Vztah Američanů k České republice (případně Československu) se u mnoha respondentů z obou skupin formoval ještě před příchodem k nám. Představy, se kterými přicházeli, byly značně

rozporné. Ne vždy korespondovaly s jejich pozdější zkušeností poté, co se v České republice usadili.

Představy o České republice získávali respondenti z různých podnětů. Jednalo se zejména o ústně zprostředkované informace, v rámci kterých Američané získali určitý stereotypní pohled na Českou republiku – pohled vesměs pozitivní. Vyskytly se ale i předsudky a obrazy České republiky jako země zaostalé, jako země vojáka Švejka, země kulturně i jazykově spjaté s Ruskem, země, která připomíná „džungli“ a kde je dovoleno cokoli. Představy některých Američanů se ovšem opíraly i o znalost českých realit (literatura, hudba, film, výtvarné umění), o znalost typicky českých výrobků a výrobních značek (např. auto Škoda, české sklo, dřevěné hračky), o znalost „národních“ nápojů a pokrmů (např. pivo, becherovka, utopenci, syrečky a z pohledu Američanů i smažený sýr).

Českou republiku, kterou nazývají svou „druhou zemí“, vnímají obě skupiny respondenti vcelku pozitivně – jako zemi, kde se dá žít levně a spokojeně, jako zemi civilizovanou a kulturně vyspělou. Pochvalují si, že tu pro Američany nebyvá problém najít práci bez toho, aniž by mluvili českým jazykem. Prohlašují, že se v Praze a větších městech s Čechy na ulici již domluví. Ti, kteří přijeli do Prahy před více než 5 lety, překvapila skutečnost, že málo Čechů hovořilo plynou a srozumitelnou angličtinou.

Jako jeden z kulturních šoků, které Američany překvapili hned po příjezdu, byl český jazyk a jeho obtížnost. Postupně získala znalost češtiny jin subjektivně i objektivně život v Čechách ulehčila. Zejména americké manželky obchodníků, které byly a jsou v domácnosti, se cítily velmi osamělé a měly problémy se začlenit – české maminky na přískovišti, sousedi nebo pomocnice (uklízečky, paní na hlídání, hospodyně), řemeslníci (opraváři, apod.) na rozdíl od kolegů a kolegyní manžela většinou mluvily špatně anglicky nebo vůbec ne. Základy češtiny, jak uvedly, jim velmi pomohly se začlenit do susedských skupin a komunikovat českým okolím.

Na české společnosti je Američanům sympatická jistá mírumilovnost, tradicionalismus a patriotismus, který vidí v odmítání

etnicky jiných a vztahu k cizímu (jinému než českému). Američané vyjádřili svůj obdiv k poetické historii, kterou pro ně reprezentuje hlavní město Praha „*všechna ta krásná starobylá místa, která mají ducha*“ a Václav Havel (skutečnost, že se intelektuál a dramatik stal prezidentem).

Američané také oceňují krátké vzdálenosti v České republice a systém integrované dopravy. Z jejich pohledu je ve srovnání s americkým kontinentem v ČR vše relativně blízko – autem je člověk za pár hodin kdekoli. Respondenti velmi pozitivně hodnotí především fungování hromadné veřejné dopravy v Praze a její spolehlivost. Zmínili, že časové intervaly příjezdu a odjezdu tramvají a autobusů jsou dodržovány; v Americe všeobecně se nelze na časy příjezdu a odjezdu spolehnout. Dále někteří vyzdvihli skutečnost, že se v Praze bez vlasního auta obejdou, a proto si je nepořizují, v Americe by pro ně bylo nutností.

Na druhé straně se Američanům jeví naše společnost jako xenofobní a rasistická k lidem jiné pleti. Jejich názor je ovlivněn jak informacemi ze zahraničního tisku, tedy mediálním obrazem České republiky v zahraničí, tak verbálními projevy xenofobie a rasismu, které zaznamenali v poznámkách a mimovolných výrocích Čechů či ve vtipech. Američané hodnotí Českou republiku jako zemi, která je uzavřená vůči cizincům jako takovým, ačkoliv přiznávají, že být Američanem v Praze je ve srovnání s ostatními menšinami žijícími na jejím území určitě privilegium. Zmínili, že Češi jsou k cizincům opatrnější a mají z nich obavy. Názory respondentů na to, z čeho tyto obavy pramení, se různí – „*prostě jste nebyli na cizince zvyklí*“⁵, „*máme strach z neznámého*“⁶, „*nechcete být vystaveni srovnávání*“⁷. K cizincům se Češi podle Američanů z obou skupin chovají v prvotním kontaktu spíše lhostejně, odtažitě, někdy dokonce podezřivě. Při dalším kontaktu jsou ovšem otevřenější. Běžný Američan se jeví respondentům ve srovnání s Čechem celkově jako přátelštější, v projevu optimističtější a v kontaktu s cizinci uvolněnější.

5 Výrok respondenta J. P. (muž, 38 let, New York, U).

6 Výrok respondenta H. R. (muž, 42 let, Paříž, F).

7 Výrok respondenta A. J. (žena, 48 let, Philadelphia, P).

Na české společnosti se Američanům nelíbí postoj k Romům a dalším etnikům, která Češi podle jejich mínění nedoceňují, či nad která se slovně vyvyšují. Jmenovali: Ukrajince, Rusy, občané bývalé Jugoslávie a Bulhary. Zaznamenala jsem tyto názory: „*myslíte si [rozumějí: Češi], že cizinci z východu jsou na tom hůř než vy*“⁸, „*když se můžete vyvyšit třeba nad Ukrajince, uděláte to ... řeknete, no taková práce je u nás jenom pro Ukrajince, to bych za nic nedělal*“⁹, „*k Romům se chováte hrozně, ... čeští kamarádi mě varovali, ať si dávám pozor na batoh, že vedle mě stojí Romové, jako kdyby všichni Romové kradli ... to se vám v Americe jen tak nestane ...*“¹⁰

Všichni respondenti se shodli na tom, že je – jako Američany – Češi přijali buď neutrálně, nebo pozitivně. S protiamerickými reakcemi, na které jsou z jiných zemí zvyklí, se zde nesečkali. Českou republiku vnímají v zásadě jako proamericky orientovanou. V České republice a hlavním městě se Američané cítí bezpečně. Uvedli, že se v Praze neboují chodit večer po ulicích, že je tu klid a že nemají pocit ohrožení. S útoky, třeba jen verbálními, se zatím nesečkali, oceňují absenci gangů v noční Praze.

Američany zarazilo, že v Praze není zvykem dát se do řeči s někým v dopravním prostředku. Lidé zpravidla mlčí a nedívají se jeden na druhého. Vysoce pozitivně hodnotili, že mladší lidé pouštějí starší lidi sednout. Překvapilo je, že často tento akt proběhne bez komunikace. Zmínili i nedostatečnou hygienu Čechů, která obtěžuje především v dopravních prostředcích – lidé v tramvaji páchnou potem, nepoužívají deodoranty a někteří staří lidé nebo bezdomovci jsou cítit zatuchle nebo špínou.

Dále si respondenti uvědomili, že jim tu schází řada vymožeností, na které byli doma zvyklí a není lehké si je opatřit, například roboty, některé specializované kuchyňské náčiní,¹¹ cvičební a sportovní pomůcky, vhodné hygienické pomůcky¹² apod.

8 Výrok respondenta M. H. (muž, 25 let, Chicago, U).

9 Výrok respondenta G. G. (muž, 29 let, Minneapolis, U).

10 Výrok respondenta T. K. (muž, 44 let, Washington D. C., P).

11 Zmínovali například signalizátory, které ukazují průběh a dokončení pečení masa, křtit.

12 Sěžovali si například na nedostatečný výběr kondomů. V ČR nelze koupit jiné druhy kondomů než latexové. Při alergii muže či ženy na latex si musejí respondenti opatřit toto zboží z Ameriky či jiné evropské země, například z Holandska.

Služby v obchodech a restauracích jim připadaly po příjezdu do České republiky naprosto neuvěřitelné s Amerikou, persóna je překvapil neochotou. Američané si stěžují nejen na servis, neochotu a nevládnost v českých restauracích, obchodech, zařízeních, ale i na služby všeobecné (úřady, poštu, banky i řemeslníky), i když připouštějí, že situace se rok od roku v Praze zlepšuje. Ve styku s úřady se mmoží Američané setkali s negativními reakcemi a komplikacemi, které pramení nejen z neznalosti jazyka, ale i z faktu, že jsou cizinci. V tomto směru si stěžují i na přehnanou byrokracii vůči cizincům.

Postoj Čechů k cestování (at už za prací nebo zkušeností) byl dalším bodem, který Američané zmínili. Zaráží je, že většina Čechů neuvazuje o emigraci či přesídlení za lepší práci. Uvedli, že se do ciziny na zkušenou vydávají většinou pouze studenti a mladí lidé, a to zpravidla kvůli tomu, aby se naučili jazyk nebo v rámci zahraniční stáže na universitách. Češi podle Američanů mají silnější vazby k českému státu, národu, rodné hroudě.

Vize Čecha

Škála osobnostních vlastností Čechů zůstala v hodnocení relativně sevěřená. Američané vyzdvihli zejména tyto kladné vlastnosti: přátelskost a zodpovědnost k přátelům „pro přátele Češi udělají hodně“,¹³ „ceni si přátel“¹⁴. Uvedli však také: spolehlivost „co slibí, myslí vážně a splní to“¹⁵ a pravdomluvnost. Shodli se na tom, že se s Čechy „snadno vyjde“ – označili je za „easy going people“. Jako charakteristický rys české povahy označili upřímnost a vřelost v chování i v mezilidských vztazích „Češi jsou nefalšovaní, ve skutečnosti jsou vřelí a upřímnější než Američané“,¹⁶ „jste opravdoví, nepřehánáte se tolik...“¹⁷; při bližším osobním kontaktu tedy revidovali výchozí názor na neosobnost Čechů.

- 13 Výrok respondenta M. B. (žena, 23 let, Kansas City, U).
- 14 Výrok respondenta R. G. (muž, 31 let, San Diego, P).
- 15 Výrok respondenta A. D. (muž, 46 let, Seattle, P).
- 16 Výrok respondenta F. M. (muž, 28 let, New York, U)
- 17 Výrok respondenta V. H. (muž, 51 let, Denver, U).

Zmínili ovšem i záporné vlastnosti a vlastnosti, které považují v dnešním světě za nepraktické a ty, které označují za „typicky české“. Češi se Američanům zdají být uzavření – ovšem jen do momentu než se k nim „člověk více přiblíží“.¹⁸ Uzavřenost Čechů však trvá, jak podotýkají, delší dobu. Češi se jeví Američanům jako chladní, méně emocionální v projevech, rezervovaní a odtažití „do té doby, než si je získáte“.¹⁹ V komunikaci je charakterizuje prvopočáteční ostych a stud.

V porovnání s Američany připadají respondentům Češi nápadně tišší – tj. neprojevují se, nemluví nahlas, neupozorňují na sebe. Respondenti zmínili, že se Češi bojí „vybočit z řady“²⁰ „bojí se být vidět a slyšet.“²¹ Podle jejich názoru jsou Češi opravdovější „jen to trvá se k nim dostat blíž, je to na dlouho, ale když vydržíte... máte opravdové přátele“²² přímochařejší ve sdělování názorů „myslím, že vy Češi nepřemýšlíte, co jak říci, jste upřímní, i když to nemusí být té druhé straně příjemné...“²³ Češi na veřejnosti a v běžných denních situacích jsou zvyklí na větší fyzický kontakt než je v Americe běžné. Těto skutečnosti se respondenti podívovali především u mužů – Češi se více objímají, vzájemně se dotýkají, poplácávají, lidé na ulici se častěji fyzicky kontaktují. Češi podle respondentů nejsou v přístupu k životu a v mezilidských vztazích tak povrchní jako Američané. V Americe jsou lidé přátelší a vstřícní hned od začátku, často však, jak uvádějí v kontrastu s vlastnostmi Čechů, jim připadá, že Američané jdou méně do hloubky, jsou sobečtější, více zaměřeni sami na sebe – existují v mnoha oblastech života „sami pro sebe“. Zaujímají je v první řadě vlastní výhody a zájmy, přátelili se převážně s lidmi, kteří jim jsou či mohou být nějak prospěšní.

Češi jsou podle názoru Američanů šetřiví v jiných věcech než běžný Američan, a to „v každodenních výdajích“. Jsou schopni si ušetřit na konkrétní finančně náročnou věc, např. na auto, mo-

- 18 Výrok respondenta A. D. (muž, 46 let, Seattle, P).
- 19 Výrok respondenta L. P. (žena, 36 let, San Diego, P).
- 20 Výrok respondenta H. P. (muž, 44 let, Portland, P).
- 21 Výrok respondenta D. V. (muž, 27 let, San Francisco, P).
- 22 Výrok respondenta S. G. (muž, 35 let, Colorado Springs, U).
- 23 Výrok respondenta R. C. (muž, 36 let, Chicago, U).

bil, a zásadně se uskromnit např. v jídle – „nechápu, že šetří na značkové sportovní oblečení třeba za 10 tisíc a nechodí proto na obědy; koupí si jen rohlík a říkájí, že si nemohou dovolit obědat za 60 Kč. Tomu prostě nerozumím.“²⁴ Navzdory svému nízkému platu si pořídí vysněnou spořičku, luxusní věc, zadluží se a demonstrierují své postavení skrze tuto věc. Respondenti upozornili i na skutečnost, že zevnějšek není pro Čechy důležitý – podle nich na sebe Češi nebdají. Upravený a stylový vzhled, který bývá zárukou solventnosti v americkém prostředí, nemají většinou ani čeští obchodníci.

Američanům se na Češích nelíbí jistý druh formálnosti, „kterým vše řeší“²⁵ byrokracie a zkosmatělost v pracovní sféře – „všechna ta pravidla, která bezmyslenkovitě dodržují“²⁶. Nejsilnější projevy toho chování pociťují na poli pracovním, v oblasti služeb a v obchodech.

Češi se jeví Američanům jako ateisté, jako ti, kteří se vysmívají religiozitě a křesťanským hodnotám. Respondenti nerozumí tomu, proč je v České republice na větší pohlíženo zpravidla negativně a s despektem. Křesťanské hodnoty jsou pro běžného Američana důležité, jejich naplňování je věcí cti. Velký význam mají v rodinném i společenském životě Američanů – dávají jim řád. Fungující rodina a dobré mezilidské vztahy jsou pro Američany podstatné. Respondenti spatřují Čechy v tomto směru jako neuvěřitelně laxní. Negativně hodnotí aféry a milostné pletky svých českých kolegů a sousedů. Nerozumí tomu, proč mimo manželské vztahy některé páry neskryvají a někteří muži se jimi navíc ještě chlubí. Mít milenku patří k tomu být v Čechách „In“, politickou scénou nevyjímaje (respondenti říkají, že politici jako např. Topolánek či Paroubek by museli voličům mnohé vysvětlit a možná i odstoupit z funkce). Říkají, že v Americe se taková věc tuhá a lidé se obávají ostudy a veřejného odsouzení. V českých filmech je zpravidla vykreslena milenka v pozitivním světle a nevěrný muž jako hrdina či „chudák manžel“ a podváděná

24 Vyrok respondentů R. G. (muž, 31 let, San Diego, P).
25 Vyrok respondentů H. P. (muž, 44 let, Portland, P).
26 Vyrok respondentů T. M. (muž, 52 let, Charlotte, P).

manželka jako semetrika, potvora a nechápající partnerka. Paralelní vztahy jsou zobrazovány jako něco normálního, obecně přijatelného nikoli jako tragédie v manželském životě. Respondenti také udivilo velké procento rozvedených manželství a fakt, že Češi uzavírají sňatky relativně mladi.

Češi se jeví Američanům jako velcí konzumenti piva a alkoholu vůbec, a také jako permanentní návštěvníci hospod a restaurací. V Americe lidé nechodí do restaurací každý den a nepijí alkohol každý den, ne snad proto, že by nechtěli, ale je to finančně náročné. V Praze, s jejich více než slušnými penězi si to ovšem na rozdíl od průměrných Čechů dovolit mohou.

Z Čechů vnímají Američané nostalgii po životě v komunismu, po starých způsobech života. Jako příklady situací a aktivit, po kterých se Čechům stýská a jsou pro ně nenávratnou minulostí, uvedli: odjezdy na chatu v pátek po obědě – v pracovní době, zážitky z cvičení na spartakiádě či účast na lampionových průvodech, návštěvy zakázaných koncertů hudebních skupin. Dále zmínili, že Češi postrádají (a v dobrém vzpomínají) určité věci a artefakty minulé doby, které jsou překonané, ve své podstatě nekalitní – např. trabanty, závěsy z céček, některé tehdejší módní výkřiky (papírové bundy), nebo společenské hry a hračky.²⁷ Nerozumí tomu, proč záměrně ignorují určité technické vymoženosti (např. při grilování rozdělávají oheň sirkami a nepoužívají k jeho udržování rozdmýchávače, při kempování s sebou nevozí židličky na sezení, na „čundru“ spí „pod šitákem“ a ne ve stanu apod.). Jako nostalgii po starých časech si Američané vykládají i způsob relaxace Čechů – např. když odjíždějí na chatu nebo na chalupu, záměrně si s sebou neberou luxusní roboty a pomůcky, které by jim pobyt tam usnadnily. Naopak si pro Američany nepochopitelně libují v tom, že si zatopí vlastnoručně nasekaným dřevem „...nekoupí si nasekané dřevo v balících v obchodě, ale obstarají si ho přímo z lesa a nasekají si ho sami ...“²⁸ Uvažují si v nedostatečně vybavené kuchyni za pomoci pár základních věcí. Američany zaráží, proč někteří jejich známí Češi na chatách

27 Jako např. „Milkádo“, „Igráček“, „Kalkulačka na elektrické diody“ apod.
28 Vyrok respondentů F. M. (muž, 28 let, New York, U).

né než ženy ze západu a z Ameriky. Američanům připadají vtipné, bystré, zvládající mnoho věcí.

Záporně hodnotili Američané to, že Češky podřizují své koničky a aktivity rodině, že žijí jen rodinou. Zmínili, že na ně Češky působí „uhoněně“ – nemají čas samy na sebe, jsou v neustálém poklusu a dostatečně se nestarají o svůj zevnějšek.

Některé Američanky (zejména manželky obchodníků) si poštěžovaly na to, že mnohé české ženy již svým vnějším zjevem působí příliš podbízivě, oblékají se přehnaně „žensky“ a „lacině“ (tzn. nosí upnuté věci, krátké sukně), neumí být přirozeně elegantní. Zmínily, že některé z nich na sebe nedbají v základech věcech – „*neupraví si vlasy, nosí ošoupanou kabelku...*“⁴⁶

Další výhrady některých amerických mužů i žen se týkaly nedostatečné starosti Čechů o tělo – „*šokovalo mě, že si ještě před pár lety české ženy neholily nohy ani podpaží, ještě dnes se vám v tramvaji stane, že nějakou takovou ženu zahlédnete, většinou jsou to starší ženy. To se v Americe nevidí...*“⁴⁷ Tato zkušenost přivádí ještě dnes Američany do rozpaků.

Kterak Češi vnímají Američany v názorech Američanů

Američané si uvědomují, že Češi na ně mají stereotypní názor. Český stereotyp, který vidí Američana jako nevzdělaného, povrchního, reklamou zmanipulovatelného jedince, se jeví respondentům jako smutný a nepravdivý. Také představa o Američanech jako o národu tlustých lidí, stravujících se ve fast foodech, pijících coca-colu a trávících volný čas před televizní obrazovkou, jim připadá zkreslený. Utráží je stereotypní soud, že Američané jsou hloupí, falešní v emocích. Odmítají generalizaci, pokud se mluví o Americe. Respondenti považují Ameriku za zemi velkých protikladů a rozdílů. Uvádějí například, že na jedné straně je tam neuvěřitelně vysoká úroveň vzdělání, na druhé straně nejsou výjimkou lidé nigramotní – ti, kteří neumějí číst a psát. Zdůrazňují, že se jedná o zemi neuvěřitelných možností, ale současně přiznávají, že život v Americe není lehký. V tomto smě-

ru si podle respondentů mnozí Češi stále Ameriku a Američany idealizují.

Někteří respondenti připouštějí, že z Ameriky odešli do Evropy kvůli konzumnosti tamní společnosti a proto, že neshlasi s politikou USA.

Hodnocení vlastního profesního uplnění v ČR

Typický představitel učitele angličtiny z řad pražských Američanů nebývá zpravidla učitelem profesionálem – tj. absolventem univerzity s pedagogickým a jazykovým zaměřením. Nemívá, co se týče zlepšování výuky a svého profesního postupu, zpravidla větší ambice. Ti z řad učitelů, kteří se navíc věnují uměleckým aktivitám, se zpravidla touží žít jako herci, básníci, výtvarníci. Pokud vyučují privátně, mohou cestovat a mají čas na to, aby se věnovali své „druhé“ nevydělečné profesi.

Většina respondentů z řad obchodníků a manažerů je se svým pracovním uplněním spokojena. Někteří přiznali, že v rámci mezinárodních institucí zastávají pozice, které by v Americe se svými zkušenostmi nezastávali. Dostali se k nim proto, že byli do ČR „odveleni“ – ocitli se tu jako „vyslanci“ zahraničních společností. Mnozí však vycítili, že se v naší republice nacházejí větší možnosti a podmínky k tomu, aby se v pracovní oblasti prosadili. Svou životní úroveň hodnotí tyto Američané jako vysokou, případně ve srovnání s českým průměrem vyšší. Pobírají několiknásobně vyšší platy než by pobírali v Americe (samozřejmě ne v přepočtu na dolary, ale vzhledem k nákladům na život v ČR ve srovnání s životní úrovní v Americe) a vyšší než Češi, kteří vykonávají obdobnou profesi. Někteří obchodníci počítají s návratem do USA, většina se jich však otázku toho, kde bude žít, nezabývá. Američané z řad obchodníků a specialistů uvedli, že si dovevou v České republice představit svou budoucnost. Cítí se však být Američany, kterými, jak deklarují, zůstanou.

Američané jako celek nemají strach z toho, že by se v České republice neujvíli, protože pokud nepokračují ve své profesionální kariéře, mohou se relativně snadno stát učiteli angličtiny, což jim zaručí svobodu a nadprůměrné výdělky. Případně tu

46 Výrok respondentka S. K. (muž, 45 let, New York, P).
47 Výrok respondentka H. M. (žena, 33 let, Detroit, P).

mohou začít nějakou kariéru (údajně lehcím způsobem než ve vlastní vlasti) nebo být alespoň pro své okolí nějak zvláštní a výjimeční.

Finanční, společenský, kulturní prospěch Američanů v České republice

Učitelé angličtiny zde rovněž pobírají nadprůměrné platy, záleží vždy na tom, kolik hodin denně chtějí pracovat a zda jsou zaměstnanci, zda učí skrze zprostředkovatele (jazykovou školu) či privátně. Někteří z této skupiny přiznali, že by tuto práci v Americe vykonávat nemohli pro nedostatečnou kvalifikaci. Jejich životní úroveň v Praze je v porovnání s Amerikou nestrovnatelná. Jak tvrdí, nepotřebují zde auto, mohou si dovolit se denně stravovat v restauracích, pěstovat i nákladnější koníčky: např. golf, brát soukromé lekce zpěvu, hry na klavír, malířství či sochařství u špičkových profesionálů – virtuózu, akademických malířů a sochařů. Vypravit se v Praze do divadla na operu či balet, navštívit koncerty je podle respondentů poměrně snadné. Lístky není nutné shánět dopředu a částka, kterou za návštěvu kulturních akcí zaplatí, nezatíží zásadně jejich měsíční rozpočet. Mohou si snadno dovolit absolvovat i lázeňský pobyt. Dopřát si tyto aktivity v Americe by pro ně bylo finančně téměř nemožné.

Finanční prospěch amerických obchodníků, manažerů a specialistů v ČR je srovnatelný s tím, který by měli v Americe. Z pohledu životní úrovně je v mnoha případech dokonce vyšší než jaký měli na stejné pozici v USA. Respondenti připustili, že se jejich měsíční příjmy a náklady na život zde a v Americe nedají srovnat. Zaměstnanci velkých firem mívají zpravidla k dispozici byt, auto, telefon a další výhody, které jim vedle platu hraří zaměstnavatel. V některých případech pobírají ještě ke svému platu v ČR plat v dolarech v Americe.

Kulturní prospěch pobytu v České republice (v Praze) je z pohledu Američanů nesporný. Hodnotí zejména přístupnost a finanční dostupnost kulturních aktivit. Učitelé zmínili, že návštěvu kulturních akcí – kina, koncertů, divadel by si při svých

příjmech v Americe nemohli dovolit tak často, jako činí v Praze. Možnost snadného přístupu ke kultuře zdírazňovali, přestože nabídka z pražské divadelní a filmové scény je pro ně určitým směrem vymezená jazykovou bariérou. Filmová a divadelní představení vybírají s ohledem na znalost jazyka.⁴⁸ V případě koncertů, pantomimy, klasického baletu, moderního tance se těmto kritériím neřídí.

Češi spolupracovníci, kolegové, rivalové

Skupina amerických učitelů hodnotí své české kolegy po profesní linii velmi pozitivně. Američané však vyčítají českým učitelům přílišnou akademičnost a serióznost. O některých svých kolezích z řad českých učitelů říkají, že mají „školometskou“ angličtinu a přístup. Respondenti říkají, že oni sami mají rádi „živější hodiny“ a méně formální přístup ke studentům, než jaký mívají čeští učitelé k žákům. Většinou amerických učitelů angličtiny vadí, že musí kromě přípravy, odučených lekcí a opravených úkolů ještě vyplňovat nekonečné formuláře o výuce, vytvářet příběžné hodnocení a účastnit se schůzí jazykových škol. České studenty si jako studenty pochvalují – říkají, že jsou disciplinovaní, v hodinách se však jeví jako ostýchaví, jako ti, kdo na sebe neradi poukají pozornost. Uvolní se až v hospodě. Američané vnímají, že povolání učitele je mezi Čechy vysoce hodnoceno, což jim je sympatické.

Čeští spolupracovníci, kolegové a konkurenti jsou skupinou amerických obchodníků a manažerů vysoce hodnoceni pro svou odbornost a vzdělání, pracovitost, disciplinovanost. Jsou však vnímáni jako méně průbojní, s nevybudovaným sebevědomím – tedy buď nižším, nebo naopak přehnaně vysokým sebevědomím. Jeví se tedy jako zakřiknutí a ostýchaví nebo je na ně naopak nahlíženo jako na namyšlené a arogantní. Češi podle Američanů nejsou ochotní v businessse riskovat. Stačí jim málo. Nestojí o to, aby si vydělali víc na úkor svého volného času. Podle Američanů

48 Američané však mají šanci zhlédnout některé hry v anglickém jazyce. Většinou jde o představení pořádaná zahraničními studenty uměleckých škol v Praze nebo hostujícími umělci profesionály.

jsou samostatní, racionální a skromní (než by si koupili auto, po kterém touží, koupí si české auto – škodovku, protože jsou na ni levnější náhradní díly a servis všude).

Jako obchodní partneři jsou považováni za uvažlivé. Mladí čeští obchodníci (od 30 do 40 let) jsou však již hodnoceni jako dravější než jejich starší kolegové. Mnoho z nich má zkušenosti s životem v některé západoevropské zemi nebo v Americe – ať již studijní nebo pracovní. Starší kolegové jsou více byrokratictí, řeší věci přes známosti, přijímají a umějí dávat úplatky. Nicméně ti, kteří obchodovali v době socialismu a mají zkušenost s Ruskem – tj. jsou znali tamního prostředí a zvyků, jsou svými americkými kolegy z tohoto důvodu považováni za přínosné (znalce) a vysoce ceněni.

Američané – manažeři a obchodníci pohlíží na Čechy jako na loajální zaměstnance, podle nich Češi kalkulují méně než Američané. Nerozumí však tomu, proč se čeští zaměstnanci a spolupracovníci obávají projevit svůj názor před šéfem, ať je jakékoli národnosti: „*Misto toho, aby na rovinu řekli, že nesouhlasí s tím a s tím, tváří se neutrálně a jednají za zády.*“ Češi bývají kritizováni za to, že si neuvědomují, že by se aktivně mohli zapojit do rozhodování – nechtějí se chopit šance a změnit to, s čím jsou nespokojeni. Češi plní rozkazy svědomitě, řídí se zadáním, snaží se jej plnit, ne vždy však používají svého úsudku, obávají se samostatných kroků bez konzultace s nadřízeným.

Další postřehy se týkaly jednání českých zaměstnanců s americkými šéfy. Podle Američanů si čeští zaměstnanci neumí kultivovaně zažádat o zvýšení platu, nemotivují je procenta z prodeje, projevují se pasivně, nejsou aktivní ve vyhledávání příležitosti. Američané podotýkají, že čeští zaměstnanci zpravidla čekají, jak budou úkolováni, zřídka přicházejí s inovacemi a nápady. Rádi končí v práci přesně, jen někteří jsou ochotni zůstat v práci déle – tj. více než je nutné. Podle Američanů nejsou Češi v hledáči pracovních příležitostí iniciativní. Respondenti vyjádřili údiv nad tím, že se Češi nebojí, že přijdou o místo. Zmínili též i „socialistické“ zvyky v chování českých zaměstnanců – např. odlišné pracovních pomůcek z pracovních domů (často mizí např. ba-

Ilky papíru, kancelářské potřeby, toner do tiskárny apod.). Běžně znají a odkazují na české přísloví z doby socialismu „Kdo nekra-
de, okrádá rodinu“.

Češi nejsou údajně ochotni se uskromnit – kvůli výhodnému obchodu by nikdy nezastavili dům, auto, chatu. Na svůj životní standard si nenechají sáhnout, ale nesnaží si ho vylepšit, pokud je to má stát se bemenší riziko. Vyhovuje jim jistota – stálý plat, minimální riziko. V businessse jsou méně flexibilní a v rozhodování méně pohotoví než jejich američtí partneři. Proces rozhodování, posuzování a schvalování u nich Američané vnímají jako neodůvodněné a zbytečně zdlouhavý.

Česko-americký partnerský vztah

Většina mužských respondentů z řad učitelů angličtiny má zkušenost v intimním partnerském vztahu s Čechem nebo Češkou. Někteří učitelé angličtiny žijí „single“ (tzn. sami, bez partnera), jiní mají americký nebo jinoetnický protějšek (např. Korejku, Slovenku, Lotyšku). Převážná část dotázaných udržuje či udržovalo partnerský nebo milostný poměr s Češkou, několik Američanů se s Češkou oženilo. Mnoho mladých Američanů, kteří v Praze vykonávají profesi učitele angličtiny, však vidí pobyt v naší zemi jako přechodný – rádi by se v budoucnu vrátili do „Států“, proto se v partnerských vztazích neradi vážou. Nevylučují však Česku jako možnou budoucí manželku ani to, že kdyby tu potkali ženu svého srdce, že tu zakotví.

Ačkoli se v této skupině mnoho žen nevyškrtovalo, dotázané Američanky prohlásily, že mají ojedinelé zkušenosti s Čechy – pokud nežijí s Američanem, pak většinou s expatriotem – tedy cizincem jiné národnosti (např. Španělem, Kanadanem).

Kulturní rozdíly se ve vztahu Američan – Češka nebo Američanka – Čech učitelům angličtiny nejvíe jako nepřekonatelné. Zvláště mužští respondenti si své české partnerky pochvalovali. Někteří muži přiznali, že v České republice zlenošili, jejich české dívky dělají některé věci za ně (berou na sebe veškerou péči o domácnost, zařizují věci). Američankám připadají čeští muži introvertnější, nepodnikaví, domáctější než Američané. Muži i ženy

poukázali na jiný humor českých protějšků, na kulturní vzdálenost. Někteří zmínili jazykové bariéry – s partnerem mluví pomaleji, omezenějším slovníkem, dochází k nedorozuměním, což je někdy oběma stranami vnímáno jako vyčerpávající.

Muži z řad obchodníků a managerů, kteří do České republiky přišli bez partnerky či manželky, prožili alespoň jeden milostný či partnerský vztah s Českou. Někteří dokonce žijí s českou ženou v manželství nebo partnerství. Část nezadaných mužů prohlásila, že Česku jako partnerku vítají. Tito Američané považují takový vztah pro kulturní rozdíly za mnohem zajímavější a obohacující než vztah s krajanou a domnívají se, že pro případné dítě je výhodná, pokud má rodiče z rozdílných kultur. Jímí přiznali, že spíše hledají někoho na „teď“ a vědomě se nechtějí vázat. Jeden z uváděných důvodů byl, že plánují rodinu až v Americe a že až tam se poohlédnou po manželce. Představují si k sobě ženu, která je jim kulturně bližší.

Zadání muži – tedy ti, kteří mají americké partnerky, také uvedli, že si vztah s českou ženou umí představit, ale přiznali, že by jej nepreferovali. Posuzovali české ženy z dálky – tj. bez přímé zkušenosti intimního vztahu. Referovali tedy o manželkách či partnerkách svých českých přátel, případně o sousedkách či spolupracovnicích.

České ženy versus Američanky

Obě skupiny respondentů vnímají české ženy jako více femininní, což oceňují až na výjimky pozitivně. Někteří dodali, že Američanky jsou oproti Češkám samostatnější a chovají se jako rovnocenní partneri po všech stránkách a že tento rys na Češkách postřadají. Emancipovaná žena je podle Američanů samostatná, rozhodná, přímá, nezávislá, nemanipulující, zná svá práva – „*není to žádná služka, ani princezna*“.

Respondenti dospěli po zkušenostech k názoru, že se vzdělané, emancipované Češky často stávají partnerkami Američanů proto, že oceňují, že si jich jejich protějšky váží.⁴⁹ Uvádějí, že

49 Dodali, že v Americe si každý váží žen, které něčeho dosáhly, které mají vyšší vzdělání a jsou kariéristicky založené.

ženy nemustí předstírat, že jejich partner je chytřejší, jak by tomu bylo s českými protějšky.

Češi muži versus Američané

Obě skupiny respondentů se shodly na tom, že jim čeští muži připadají ve vztahu k ženám příliš mačističtí. Domnívají se, že po ženách vyžadují servis a nehledí si jich dostatečně. Dárky a květiny jim nosí v porovnání s Američany výjimečně, většinou pouze k narozeninám. Podle Američanů neberou Češi své ženy jako plnohodnotné partnerky – přední jsou zájmy muže, žena se jim podřizuje.

Na druhé straně čeští muži za ženy v restauracích zpravidla platí, nebývá zvykem, že by muže zvala žena či společnou útratu platila za rodinu manželka. Češi většinou bývají k ženám galantní – otevírají jim dveře, pomáhají jim z kabátu, objednávají jídlo, zvláště jsou-li ve společnosti. Někteří Američané si na tuto skutečnost v ČR zvykali – české ženy to po nich vyžadují.

Vize vlastní budoucnosti

Většina respondentů z obou skupin se považuje v první řadě za Američany, pak až za Američany žijící v Praze. Všichni v rámci rozhovoru se s hrdostí deklarovali jako Američané. Někteří respondenti z řad učitelů pak uvedli, že se jich dotýká, pokud si je Češi spletou s Angličany – přesněji s těmi Angličany, kteří přijíždějí do Prahy na vkendy kvůli levnému pivu a českým děvčátkům a hloučce se loučí „se svobodou“.⁵⁰ Tento postoj, modelovaný konkrétní pražskou situací, formuje názor Američanů nejen na Čechy, ale i na občany jiných států (Velké Británie), vůči nimž se začínají vymezovat (jinak než by se vymezovali v Americe).

Pouze čtyři muži uvedli, že jsou Američany s českými (eventuelně slovenskými či slovanskými) kořeny; nikdo z nich se však nepovažuje za Čecha. Svůj vztah k těmto kořenům, a tedy i k českému prostředí, pobytem v České republice ovšem prohloubili.

50 Česká republika, zejména Praha, patří mezi destinace, kam díky levným letům má o víkendech Britové a kde pořádají tzv. „stag parties“ – pánské jízdy, ať již před svatbou jednoho z nich či pouze „jen tak“.

Na intenzitu prožitku znovobjevování rodinných kořenů má vliv také délka jejich působení v České republice. Nepřináší ztrátu vědomí identity Američana, pouze snahu o pochopení zvyklostí české společnosti.

Otázku návratu do „*Státií*“ se respondenti nezabývají, vnímají ji jako samozřejmou možnost. Více než polovina z nich však, přestože přemýšlí do budoucna o trvalém návratu do vlasti, tvrdí, že by dokázala žít víceméně všude na světě.

Návraty do USA u respondentů mnohdy vyvolávají pocit určité vykořeněnosti. Potýkají se s pocitem určitého vyloučení ze společnosti, ze které vyšli, s pocitem určité kulturní distance. Právě při návratu si uvědomují kulturní odlišnost české a americké společnosti. Připouštějí, že přijali komunikační klíše, která používají v České republice a která Američanům v USA jsou cizí. Vědomí kulturních rozdílů obou společností a vlastní adaptace na tyto rozdíly se u nich projevuje jak v ČR, tak v Americe.

Mladí respondenti z řad učitelů (zhruba do 30 let) chtějí mít v budoucnu vlastní „business“ – nějakou firmu. Mají v plánu usadit se tehdy, až je přestane bavit cestovat a poznávat cizí země. V kariéře učitele angličtiny až na výjimky nechtějí pokračovat. Na svou práci učitele pohlížejí pragmaticky – žíví se tak nyní, ale nechtějí se zdokonalovat, nemají v tomto směru vyšší ambice. Ostatním respondentům výuka angličtiny zajišťuje svobodnější práci, ve které za málo času vydělavají „docela slušné“ peníze. Tiho jednotlivci pracují v pracovním týdnu přibližně čtyři až pět hodin denně, ve volném čase relaxují, někteří se věnují uměleckým či jiným zájmovým činnostem – herci obcházejí příležitostně komparsy, samozvaní spisovatelé píší román, hudebníci hrají po klubech.

Obchodníci a manažeři hodnotí ČR velmi pozitivně – bez ohledu na to, zda si ČR vybrali záměrně, tj. mají k ní od počátku pracovní nebo osobní vztah nebo volili namátkově mezi zeměmi bývalého východního bloku, anebo sem byli odveleni zaměstnavatelem.

Převážná většina obchodníků a manažerů považuje své profesní působení v České republice za úspěšné a z kariérního po-

hledu za významné. Zaměstnanci mezinárodních korporací zastávají povětšinou lepší pracovní místo než tomu bylo v USA. Mají tu možnost kariérního postupu. Za stejnou práci bývají finančně ohodnoceni daleko lépe než jejich čeští spolupracovníci. Podnikatelé tvrdí, že ve svém oboru mají v České republice dobré uplatnění a tomu přínášejí i své „oběti“. Podnikatelé (zejména ti svobodní) končí práci v pozdních večerních či v nočních hodinách. Zejména to platí pro ty, kteří pracují „*in US time*“ (tedy s časovým posunem šesti až osmi hodin).⁵¹ Se svým odlišným rytmem narážejí na komplikace, které jsou dány odlišným životním rytmem českých spoluobčanů. Pokud se chtějí po 23. hodině jít někam najíst, nemají šanci – téměř všechny restaurace jsou zavřené nebo již nepodávají nic k jídlu.

Mnozí respondenti z řad obou skupin Američanů Českou republiku považují pouze za svůj přechodný domov. Jsou si vědomi, že pokud dostanou lepší pracovní nabídku, přesídlí do jiné země. Ti, kteří se zde oženili, smýšlejí podobným způsobem, i když si uvědomují že pro jejich protějšek nebude lehké manželza následovat. Tyto otázky však s českým partnerem probírali před uzavřením manželství. Jen několik respondentů (6) je přesvědčeno, že chce v ČR zůstat; jiní i jejich rodině se tu líbí.

Vztah k ostatním příslušníkům skupiny

Větší část respondentů (především z skupiny učitelů) uvedla, že se stýká s ostatními Američany, kteří žijí v Praze, i při neformálních příležitostech. Tato setkání probíhají v restauracích a barech a mají formu přátelských posezení. Jsou především domluvená, ale i spontánní, daná pouze znalostí času a místa zvykově ustálených schůzek. Uskutečňují se také na společenských a kulturních akcích pořádaných z vlastní iniciativy (hromadné výlety, vlastní literární a hudebně-literární večery, party při příležitostech tradičních svátků, např. Halloween party, Den dílkuvzdání). Platformu pro vzájemná setkání poskytuje i iniciativa zastupitelských úřadů USA. Někteří respondenti uvedli, že se setkávají prostřednictvím

51 Např. obchodníci na burze – pracují ze svého domova či kanceláře a přes internet nakupují akcie a komodity na americkém trhu.

amerického kulturního střediska a díky společenským akcím pořádáných ambasádou; na ně jsou však zvaní jen vybrání „pražští“ Američané.

Mnozí se záměrně, třebaže i na podnět okamžité dohody, setkávají také při návštěvě divadelních, filmových, hudebních a tanečních vystoupení. Na těchto místech potkávají vedle občanů USA také jiné anglicky mluvící cizince žijící v Praze.

Praktikující věřící z řad respondentů se mezi sebou (a s ostatními anglicky hovořícími cizinci) setkávají při nedělních dopoledních bohoslužbách v kostele. Zde ovšem určujícím pro setkání je denominace – katolická, anglikánská, luteránská.⁵² Individuální zvyklosti těch, kteří navštěvují katolický kostel sv. Tomáše, je společný „*snídaňoběd*“ po nedělní bohoslužbě.⁵³

Pro vzájemnou komunikaci a také pro kontaktování se s ostatními anglicky mluvícími cizinci Američané z obou skupin využívají internetové stránky: *www.expatriots.cz*. Zde si cizinci trvale žijící v Praze sdělují své zkušenosti, názory, hledají práci a vzájemně se seznamují.

Dotázaní Američané neznali žádný oficiální kulturní spolek, přes který by se mohli kontaktovat se svými krajaney. Vyjimkou je „*liga*“ amerických žen, které se sdružují v organizaci International Womens Association of Prague. Jedná se o nepolitickou, charitativní organizaci, která sdružuje manželky a partnerky obchodníků a specialistů. Jejich činnost je zaměřena především na pomoc nově přichozím.

Pouze několik respondentů uvedlo, že se záměrně ostatním Američanům vyhýbá – že se k místním Američanům na veřejných místech raději nehlásí. Vědomě vyhlášená „americká“ místa nenavštěvují a na společné akce nechodí. Všichni však aspoň s několika přáteli – spolukrajaney styk udržují. Prohlásili však, že o to, poznávat další Američany, nestojí. S přáteli záměrně na

52. Američané v Praze navštěvují katolický kostel sv. Tomáše v Josefské ulici, kostel Panny Marie Vítězné a sv. Antonína Paduánského (Pražské jezuitáky v Kamelitské ulici). Stoupenecí anglikánské církve pak kostel sv. Klimenta v Klimentské ulici a luteráni luteránský kostel sv. Michala v Jircháchách.

53. Např. snídaňoběd – tzv. brunch v restauraci Bohemia Bagel na Malé Straně, kde se podávají americké koláče.

„americká místa“ nechodí, stýkají se s nimi, např. když si jdou společně zacvicit do posilovny či si zahrát s ostatními hudebníky – „*zajímavovat si*“ na hudební akci.

Určitou bariéru vzájemného styku vytváří sociální distance. Odlišné sociální a ekonomické postavení limituje obě sledované skupiny Američanů – učitelé angličtiny a manažeři se vzájemně nestýkají. Obě skupiny navštěvují zpravidla jiné podniky, obchody a využívají jiných služeb. Učitelé angličtiny navštěvují obvykle české restaurace, využívají obdobných standardních služeb jako Češi, jezdí hromadnou dopravou. Obchodníci dávají přednost luxusním, drahým podnikům, aby tak demonstrovali své postavení. Pokud nebydlí v blízkosti svého pracoviště, do práce cestují autem, navštěvují určité obchody, na první pohled se zevnějšíkem (stylem oblečení) odlišují od svých spolukrajanů učitelů. Ženy obchodníků jsou většími v domácnosti, stýkají se mezi sebou, případně s Češkami na stejné sociální úrovni (tzn. manželkami českých společníků partnera nebo jeho obchodními partnerkami).

Američané z obou skupin uvedli, že ostatní spolukrajaney (v rámci své skupiny) za rivaly nepovažují, spíše je považují za spojence. I když, jak potvrdili, každý z nich již určitý druh rivality poznal – ať už byla středem jejich zájmu stejná osoba opakénoho pohlaví či se jednalo o soutěžení v hudbě, v obchodě či profesních dovednostech.

Jazyk

Téměř všichni respondenti z obou skupin uvedli, že se po příjezdu do Prahy začali učit česky. Jen v několika málo případech jsem se setkala s názorem, že češtinu v Praze nepotřebují a že je příliš složitá na to, aby se jí učili. Většina Američanů z mého vzorku však dobře česky nemluví. Mnozí z těch, kteří měli soukromé učitele či navštěvovali jazykové kurzy, postupně s češtinou přestali. Případala jim příliš obtížná, zejména pády a po několika opětovných začátcích a pauzách ve výuce ji vzdali. Zejména obchodníci a manažeři kvůli nedostatku času češtinu zkoušeli zase a znovu (začínali a přestávali několikrát). Pouze několik Ame-

ričanů z obou skupin mluví opravdu dobře česky. K mému překvapení není jejich znalost a chuť se učit češtině a následná vytrvalost přímo úměrná jejich pobytu v České republice – čili není závislá na době, po kterou tu žijí. Američané, jejichž ženy či partnerky jsou Češky, projevují o jazyk samotný větší zájem než jejich krajané s americkými partnerkami.

Mnoho z respondentů uvedlo, že jejich čeští kamarádi a kolegové jim s češtinou nepomáhají, protože chtějí mluvit anglicky (tj. procvičovat svou angličtinu). Prostředí velkoměsta Prahy také nemotivuje Američany k tomu, aby mluvili česky.

Ti, co česky alespoň trochu mluví, přiznávají, že je znalost českého jazyka pro ně velkou výhodou – okolí je k nim mnohem vstřícnější než k těm Američanům, kteří jsou odkázáni pouze na angličtinu. Říkají, že je Češi více respektují a jsou ochotnější (nejen v restauracích a obchodech). Obchodníci si uvědomují, že díky alespoň základní znalosti jazyka (uvítaací fráze, jednoduchý konverzační rozhovor) jsou Češi v obchodním jednání vstřícnější.

Závěr

Obě skupiny občanů USA, učitelé i obchodníci a manažeři se od sebe navzájem odlišují v životním stylu v České republice. Zpravidla se nestýkají, zvláště manažeři a obchodníci se od svých spolukrajanů učitelů záměrně distancují a nechťejí být za ně zameňováni, považují je často za „loosery“ – ztracence, kteří cestují a prodlužují si mládež.

Obě skupiny respondentů se víceméně shodly na svém postoji k české společnosti i v názoru na Čechy. Rozcházejí se však např. v pohledu na Čechy zaměstnance a v nahlížení na vlastní budoucnost v České republice.

Tabulková příloha

Tabulka č. 1

Občané USA s povolením k trvalému pobytu a vízem nad 90 dnů (dlouhodobému pobytu), stav k 31. 12.

Rok	Občané USA s povolením k trvalému pobytu a vízem nad 90 dnů
1994	3490
1995	4415
1996	4116
1997	3805
1998	3861
1999	3801
2000	3238
2001	3160
2002	3362
2003	3264
2004	3750
2005	3952

Pramen: Cizinci v České republice. Praha, Stienia 2001, Tab. č. 1.4, s. 20; Cizinci v České republice 2006. Praha, ČSÚ 2006, Tab. č. 1-3, s. 36.

Tabulka č. 2

Zaměstnanost občanů USA a povolení k pobytu k 31. 12. 2005

Zaměstnaní celkem	
Z toho evidovaní na úřadech práce	1824
S živnostenským oprávněním	1195
	629

Pramen: Cizinci v ČR 2006, Praha, ČSÚ 2006, s. 125–126, Tab. č. 3.2.